

JÖNKÖPING INTERNATIONAL BUSINESS SCHOOL

JÖNKÖPING UNIVERSITY

Daytonavtalet och dess konsekvenser

- med fokus på etnicitet och efterkrigets konstitution i Bosnien
och Hercegovina

En fallstudie av Bosnien och Hercegovina sedan
Daytonavtalet trätt i kraft fram till idag

Kandidatuppsats inom Statsvetenskap

Författare: Leila Beso

Handledare: Professor Benny Hjern

Jönköping: Juni 2010

Abstrakt

Fokus i denna uppsats kommer att ligga på de etniska konflikter som fortfarande pågår mellan de tre folkgrupper och den nya konstitutionen i landet sedan Daytonavtalet undertecknades. Vid krigets slut i Bosnien för ca fjorton år sedan då landet låg i spillror implementerades Daytonavtalet. Daytonavtalets huvuduppgift var att sluta fred mellan de tre konfliktgrupperna samtidigt se till att landet utvecklas utan att minoriteterna skulle förtryckas. Medan Daytonavtalet lyckades stoppa kriget och uppehålla freden misslyckades den med statens sammanhållning och upprätthållning av en fungerande demokrati.

Krisen i Bosnien har inte förändrats sedan krigets slut, de nationalistiska partierna av samtliga tre folkslag blir valda gång på gång, fattigdomen är fortfarande ett faktum och landet är fortfarande beroende av utländsk bistånd. Som det ser ut just nu går Bosnien inte en ljus framtid till mötes.

Innehållsförteckning

ABSTRAKT	2
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte	7
1.3 Problemformulering	7
1.4 Avgränsningar	8
1.5 Metod och material	9
2 TEORETISKA REFERENSRAMEN	12
2.1 Lijpharts teori om consociational democracy	12
2.2 Kritik mot consociational democracy	14
2.3 Etnicitet och etniska grupper	15
3 DAYTONAVTALET	16
3.1 Daytonavtalet och dess utformning	17
3.2 Maktkonstruktionen	18
3.3 Valsystem och den politiska utvecklingen	21
3.4 Den ekonomiska problematiken	23
3.5 Olika teorier kring utvecklingen och förändring i Bosnien	24
4 AVSLUTANDE DISKUSSION	26
5 SLUTSATSER	30
REFERENSFÖRTECKNING	32

Förkortningar

BiH	Bosnien och Hercegovina
FBiH	Bosnien och Hercegovinas Federation
RS	Serbiska Republiken
OHR	Office of the High Representative
SDA	Muslimska demokratiska aktionspartiet
HDZ	Kroatiska demokratiska förbundet
SDS	Serbiska demokratiska partiet
EU	Europeiska Unionen
FN	Förenta Nationerna
OSSE	Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa
IGO	Mellanstatlig organization
NGO	Frivillig organization

1 Inledning

1.1 Bakgrund

”Den bilmekaniker som har hållit liv i min gamla Fiat under de tre år jag bott i Sarajevo har ett kors inristat på vänsterarmen och bara ett öra. Han fick korset inristat och örat avskuret av en vakt i ett koncentrationsläger i närheten av staden Foca i östra Bosnien. När han själv växte upp i Foca mindes han en liten idyllisk stad vid floden Drina med en övervägande muslimsk majoritet. Stadsbilden utmärktes av den unika Aladzamoskén, uppförd på 1500-talet. Redan 1993 hade så gott som varenda muslim fördrivits från Foca och moskén jämnats med marken.

De kroppsliga spåren av tortyren han en gång utsatts för är så iögonfallande att hans historier inte kan betvivlas, ändå är hans ständigt råa humor så avledande att han ibland inte förefaller speciellt övertygande. Jag minns att jag var mer övertygad när jag för några år sedan mötte en grupp kvinnor som under kriget utsatts för systematisk våldtäkt. De bar inte ett enda fysiskt tecken som kunde vittna om sanningshalten i deras historier, men ändå utstrålade de synbart den smärta de en gång upplevt”

Daniel Lindvall, sociolog och rådgivare till Ombudsmannen för mänskliga rättigheter i Bosnien-Hercegovina

Konflikten i Bosnien började i och med det forna Jugoslaviens sönderfall. I slutet av 80-talet försökte Jugoslavien göra om det Tito-socialistiska systemet till en civil samhällsbyggnad, men detta försvagades kraftigt av extremistisk serbisk och kroatisk nationalism. Den civila staten kunde inte skydda sig mot en politisk nationalism som hämtade näring ur den ekonomiska krisen, politiska korrruptionen, fattigdomen och den utbredda arbetslösheten. Denna kamp blev en fråga om liv och död för Bosnien och Hercegovina. Kärnan i konflikten uppkom i kampen mellan den civila staten och de enskilda individer som drog fördel av de nationalistiska identiteterna och inte på grund av bristande förmåga till samlevnad mellan de

etniska grupperna.¹ Själva kriget bröt ut 1992 och fram till 1995 kränktes den bosniska multietniska tradition som överlevt i snart fem sekel, mitt framför ögonen på Europa. Över 250 000 människor förlorade sina liv och ytterligare 1,6 miljoner flyktingar lämnade sina hem medan världen tog sin tid att reagera.²

21 november 2009 har det gått fjorton år sedan de stridande parterna skrev under det dokument som världen kommit att känna som Daytonavtalet. Fredsfördraget framförhandlades i Dayton, Ohio, USA och gav den slutgiltiga domen till ett multietniskt Bosnien-Hercegovina. Genom fredsavtalet blev Bosnien-Hercegovina en federation i två entiteter: Bosnien-Federation, som i huvudsak befolkas av muslimer och kroater, och Serbiska Republiken som domineras av bosnienserber. Båda sidor har sina egna presidenter och utrikesministrar men också utbildnings-, hälso-, och pensionssystem.

Detta försvårar det dagliga försöket att bygga en civil stat. Övervakandet av fredsprocessen är något som det internationella samfundet ansvarar för enligt Daytonavtalet. Den står under betydande utländskt inflytande, utan en speciellt klar och hoppfull framtid. Det är uppenbart att utvecklingen inte varit den framgång som de intervenerande aktörerna räknat med. De flesta unga människor skulle vilja lämna landet, en undersökning visar att hela 62 procent skulle göra det om de fick chansen. Emina Babovic från människorättsorganisationen Medborgarforum i bosniska staden Tuzla, är uppgiven. "Alla vill ge sig av från Bosnien. Ingen ser någon framtid här". En hel del faktorer bidrar till att människor inte känner någon hopp för framtiden, de allra största är bristen på arbetstillfällen och politisk korruption men också den pågående ekonomiska krisen. I och med detta är risken stor att de människor som skulle behövas för att bygga Bosniens framtid flyttar ifrån landet.³ Ser det inte ut som att Bosnien och Hercegovina är tillbaka där allt började trots den internationella närvaron och den nya konstitutionen?

¹ Daniel Lindvall, 2004:1

² <http://www.ordfront.se>

³ Sommelius, S. 2005

1.2 Syfte

Föreliggande uppsats syftar till att undersöka och kartlägga konsekvenserna av Dayton överenskommelsen i Bosnien och Hercegovina. Fokus kommer att ligga på de kvarvarande etniska konflikter mellan de tre folkgrupper och den nya konstitutionen i landet sedan Daytonavtalet undertecknades.

1.3 Problemformulering

Vad är det som gör just fallet Bosnien och Hercegovina intressant? Jag hävdar att fallet BiH är väl värt att belysas då landet har varit ett unikt experiment i fredsskapande åtgärder och statsbyggande efter Daytonavtalet. Mycket resurser har investerats av omvärlden som blivit förebild i andra efterkrigssituationer. Samtliga statliga institutioner upprätthålls idag av utländska krafter där den europeiska höga representanten (OHR) har den yttersta politiska makten. Men frågan är i hur stor utsträckning har modellen egentligen varit framgångsrik och om den fört Bosnien och Hercegovina åt rätt riktning. Det är fjorton år sedan avtalet undertecknades och det råder fortfarande en bräcklig fred samt de etniska motsättningarna finns kvar i landet. BiH går fortfarande igenom stora ansträngningar för att bygga upp staten. De nationalistiska partierna är fortfarande starka och tar hem segrar i såväl nationella som lokala val och de olika nationalistiska grupperingarna präglas fortfarande av stor misstänksamhet gentemot varandra. Mot den bakgrunden är det intressant att granska varför har den internationella makten misslyckats med statens sammanhållning och upprätthållning av en fungerande demokratisk stat efter att Daytonavtalet undertecknats fram till idag, sett utifrån ett etnisk perspektiv. Det är intressant att studera hur konstitutionen, som är anpassad för situationen efter kriget, har påverkan på samhället. Anledningen till att jag utgår ifrån det etniska perspektivet är att etniska relationer har för många samhällsforskare varit kärnan för politiken i etniskt delade samhällen. I dessa studier utgick man ifrån att det är den etniska delningen som är roten till att konflikter uppstår i samhällen och förhindrar statens utveckling. En annan anledning är att institutionerna bildas också genom det politiska spelet mellan olika etniska grupper och politiska beslut. Dessutom

kommer politik och alla politiska händelser att ha etniska konsekvenser i etniskt delade samhällen.⁴

Den här undersökningen kommer därför att utgå ifrån att den etniska hanteringen samtidigt som institutioner är nyckelord om landets framtid. Men det finns även ett underliggande syfte med uppsatsen, nämligen att dra lärdom och begränsningar samt bidra till ökad förståelse av Dayton processen. Ambitionen är därför att besvara följande frågor:

- Vilka är de främsta biverkningar av Daytonavtalet som skapade BiH konstitutionella ramar och delade upp landet helt efter etniska riktlinjer?
- I vilken utsträckning har Daytonavtalet gynnat nationalismen i landet? (Är det möjligt att hantera etniska konflikter utifrån)?
- Vilka förslag finns för att föra landets politiska utveckling framåt?

1.4 Avgränsningar

Före detta Jugoslavien innefattade sex olika länder, Makedonien, Slovenien, Kroatien, Bosnien och Hercegovina, Serbien och Montenegro samt två autonoma provinserna Kosovo och Vojvodina. I denna uppsats ligger fokus enbart på Bosnien och Hercegovina då landet är tvådelat etnisk samhälle med tre olika folkgrupper: muslimer, kroater och serber. De två entiteterna som kommer att vara i centrum är Bosniens och Hercegovinas Federation med kroater och muslimer och Serbiska Republiken som domineras av bosnienserber. Daytonavtalet skrevs under 1995, vilket också innebär starten på den nya konstitutionen.

⁴ Horowitz, D. 1985

Detta medför att uppsatsens tidsavgränsning är 1995 - 2010, även om det inte innebär att arbetet följer en rak tidslinje.

1.5 Metod och material

En lämplig metodologi för att studera ett fall av etnisk nationalism och effekter av den nya konstitutionen i Bosnien och Hercegovina anser jag vara en kvalitativ fallstudie. Detta för att få fram en djupare information och skapa en förståelse kring studieobjektet. Således syftar denna undersökning till att identifiera den huvudsakliga problematiken, vad som anses vara orsaken till att den internationella administrationen misslyckats med att bygga en fungerande demokratisk stat utifrån det etniska perspektivet och samtidigt försöka se till vilka åtgärder kan behövas för att Bosnien ska gå en ljusare framtid till mötes. Den internationella inblandningen i Bosnien var det första exemplet i modern tid på ett enat världssamfund i en dylik fråga, resulterade i en gemensam politisk och militär intervention från USA, Ryssland och EU-länderna.

Inledningsvis beskriver jag uppsatsens bakgrund, syfte samt problemdiskussion. Vidare följer forskningsfrågorna som jag skall svara på genom uppsatsens gång. I det här kapitlet presenteras även metod och material som skall påvisa läsaren förtroende och tillit för det slutgiltiga resultatet. Slutligen förklarar jag några centrala begrepp som kommer att användas i uppsatsen. Som teoretisk grundval för arbetet har jag använt litteratur som berör etniska relationer och konflikter med ett inslag av institutionalistisk teori. Här är det värt att nämna statsvetarna Donald Horowitz och Arend Lijphart, som har skrivit utförligt om demokratierna i plurala samhällen. Uppsatsen lägger även fokus på teoretikern Francis Fukuyama som kartlägger de misstag som gjordes vid Daytonavtalets genomförande samt beskriver en del lösningsförslag till problemen i Bosnien. I avsnittet därefter kommer jag att redogöra för bakgrunden till den nuvarande situationen, med fokus på Daytonavtalet, dess utformning och tillkomst samt även hur det implementeras. Sedan får undersökningen en mer normativ ståndpunkt i och med att jag kommer att se närmare på olika aktörers

identifiering och förslag till en lösning av problemen. Sist men inte minst kommer det i den fjärde delen att hållas en avslutande diskussion kring vad för resultat som framkommit i undersökningen.

Då detta är ett empiriskt fall som studeras har jag försökt att hitta så aktuella källor som möjligt. I uppsatsen kommer jag i första hand att presentera källor av mer sekundär karaktär i form av artiklar, böcker och internetsidor. Samtliga har granskats kritiskt och det befintliga material jag använt anser jag vara representativ för ämnet i sin helhet, då jag försökt att avgränsa mig inom ramarna för det aktuella området. Artiklarna är samtliga skrivna av experter som varit eller befinner sig på plats, några av dem har innehaft betydande poster i freds och återuppbyggnadsarbetet och fått ett förstahandsintryck vilket de sedan förmedlar i skriven form. Vidare har jag använt mig av litteratur som är skriven av såväl statsvetare, sociologer som konfliktforskare. Böckerna är väl utvalda efter de kriterier som stämmer överens med de normer för vetenskaplighet som är allmänt uppsatta inom forskarkåren. De sekundärkällorna såsom böckerna och artiklarna antar generellt en väldigt kritisk hållning gentemot det internationella samfundets agerande. Chandlers bok "Faking Democracy after Dayton" ger gott om material om den roll som det internationella samfundet i Bosnien har. Dessa i kombination med ytterligare några akademiska artiklar och böcker har jag använt som grund för min uppsats.

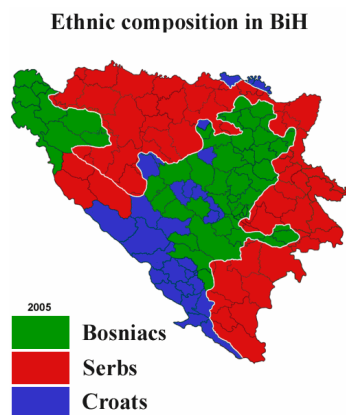
Definition av centrala begrepp

Nedan följer en förklaring utav några centrala begrepp som kommer att användas i uppsatsen. På så sätt får läsaren en mer ingående beskrivning av vissa termer och en lättare fortsatt läsning. En del av dessa kommer att utvecklas ytterligare i uppsatsen.

Daytonavtalet är det fredsavtal som satte stopp för kriget i Bosnien och Hercegovina. Avtalet framförhandlades i Dayton, Ohio under november 1995 och undertecknades den 14 december 1995 i Paris. Detta kommer att utvecklas ytterligare i uppsatsen.

Etnicitet - är när medlemmarna i en folkgrupp har gemensamma utmärkande egenskaper. Etnicitet uppstår då folkgruppen är i minoritet. Det som annars uppstår, då en folkgrupp är i majoritet, är nationalitet. I en etnisk grupp har man ofta gemensamt ursprung och gemensamma traditioner, språk och ritualer. Man tenderar också att gifta sig inom den egna etniska gruppen, som kallas för endogami.

Entitet - i Bosniens fall, som också är en del av Daytonavtalet, betecknar de två politiska enheterna. Federationen Bosnien och Hercegovina där muslimerna (även kallade bosniaker, bosnier) och kroaterna är bosatta, och Serbiska Republiken som domineras av bosnienserberna.

Bosnier - alla invånare i Bosnien-Hercegovina kallas bosnier oavsett etnisk tillhörighet.

Bosnienserber – kategoriseras som den ena konfliktparten i uppsatsen. Gruppen tillhör den ortodoxa kyrkan.

Bosnienkroater – kategoriseras som den andra konfliktparten i uppsatsen. Gruppen tillhör den katolska kyrkan.

Bosniaker (muslimer) – den tredje konfliktparten och termen kommer att användas i nationell mening då de bosniska muslimerna betecknas ofta efter sin religiösa tillhörighet även om det är fråga om icke-religiösa angelägenheter.

2 Teoretiska referensramen

2.1 Lijpharts teori om consociational democracy

Lijphart anser att consociational democracy är den ideala formen av demokrati för de samhällen som är både delade och splittrade, vars viktigaste uppgift är att minska konflikterna mellan de olika etniska grupperna. Han menar att dessa samhällen bör använda sig av en anpassad institutionell design för att förhindra allvarliga konflikter mellan grupper. Fyra primära beståndsdelarna som Lijphart tar upp för en lyckad demokrati i etniskt uppdelade samhällen är:

- grand coalition: landet bör styras av en bred koalition som inkluderar samtliga etniska grupperingar.
- ömsesidigt veto: som fungerar som skydd för minoriteterna
- proportionalitet: politisk representation, offentliga anställningar samt resurser bör vara proportionerligt fördelade mellan de olika grupperna. Det är nödvändigt att minska möjligheten för avundsjuka grupperna emellan.
- federalism och segmenterad autonomi: grupperna i fråga bör i stor utsträckning ha självbestämmande när det gäller interna angelägenheter. De etniska grupperna ska leva så åtskilda som möjligt hävdar Lijphart. På så sätt har grupperna inte så mycket kontakt med varandra vilket i sin tur leder till att det uppstår mindre spänning mellan dem. I och med det får de behålla en mer bättre inställning till varandra.⁵

Det finns också en del fördelaktiga faktorer som kan underlätta consociational democracy att fungera bättre i praktiken menar Lijphart. Koalitions demokratin förbättras och blir stabilare ju fler kriterier tillgodoses.

Den kriterium som är allra viktigast i ett fungerande pluralistisk samhälle är att maktbalansen fördelas lika bland de olika grupperna. Detta tvingar parterna till att samarbeta istället för att tävla med varandra eftersom ingen på egen hand kan uppnå majoritet. Lijphart menar att skulle någon av grupperna ha majoritet finns en stor risk att

⁵ Lijphart 1977, s88

den överskuggar de övriga grupperna och därmed försvårar samarbetet. Det andra kriteriet hänger ihop med det första och förespråkar ett flerpartisystem. Detta eftersom röstningen följer de etniska linjerna som skapar det ledare som verkligen representerar de olika grupperna i samhället och på så sätt legitimeras hela politiska systemet. Detsamma skulle gälla partierna, samtliga ska vara i minoritet och vara lika stora samt att beslutsmakten är fördelad lika. På så vis kommer samarbetet ha större möjlighet till en bättre funktion.⁶

En annan faktor är beroende av landets storlek, detta på grund av att koalitions demokrati fungerar bättre i mindre stater. Detta för att i de mindre staterna är viljan för samarbete större vilket medför mindre risk att dödläge uppstår i beslutsfattandet. Det Lijphart menar med intern påverkan är att eftersom eliterna i de mindre staterna känner varandra sedan tidigare har de lättare för att kompromissa samt viljan att samarbeta. Extern påverkan å andra sidan skulle öka viljan till samarbete och intern solidaritet genom att en mindre stat skulle känna sig hotad av större stater som medför att den lilla staten känner sig sårbar.⁷ Andra faktorer som kan nämnas är ifall minoriteterna i de etniska grupperna kan identifiera sig med många olika grupper.

Till sist så är det en stor fördel för en fungerande koalitions demokrati ifall eliterna har tidigare samarbetat med varandra hävdar Lijphart. Det är högst troligt att det blir ett stabilt och demokratiskt styre om ledarna är vana vid att kompromissa och arbeta tillsammans sedan tidigare.⁸

⁶ Lijphart 1977, s 61ff

⁷ Lijphart 1977, s65f

⁸ Lijphart 1977, s100

2.2 Kritik mot consociational democracy

Fördelen med Lijpharts teori är att den är ganska lätt att implementera ett sådant system i länder med etniska konflikter på grund av att den är lätt att överblicka och väldigt konkret. Donald L. Horowitz är en stor kritiker av consociational democracy och har invändningar mot consociational democracy som att den är odemokratiskt, orealistiskt samt att den har benägenhet att befästa och förstärka de etniska skillnaderna. Eftersom den rekommenderar en elit med starka ledare som styr för de samtliga grupperna är den odemokratisk. Eftersom alla etniska grupper ska vara representerade och styra tillsammans finns det ingen möjlighet för en opposition att växa fram. Vidare anser Horowitz att det är överdriven tro på att eliter ska vilja samarbeta, eliterna behöver inte vara generösa och vidsynta, priset kan vara högt om eliterna kompromissar över etniska gränser eftersom en ny elit kan komma som inte vill kompromissa.⁹ Horowitz anser att det är för riskabelt att ha elitstyre som man fullständigt är beroende av.

Eftersom Lijpharts teori förutsätter att eliten i respektive grupp kommer att samarbeta i samtliga frågor är den orealistisk då det inte skulle fungera i praktiken. Oftast avstänger majoriteten minoriteten för egen vinnings skull och har dessutom problem att dela med sig makten. Eftersom maktfördelningen är så utspridd skulle det vara svårt att fatta beslut på ett effektivt sätt, menar Horowitz. Dessutom tar Lijphart för givet att majoritetens sida vill ingå i koalition, vilket enligt Horowitz sker sällan i praktiken.¹⁰ Horowitz menar att koalitions demokrati har en autonomi som kan komma att bli en utbrytning och därmed anses som en icke hållbar modell.

Något som ytterligare utökar de etniska skillnaderna är att koalitions demokrati rekommenderar att hålla isär de olika grupperna för att på så sätt undvika motsättningar. Horowitz menar att detta skulle göra samarbetet ännu svårare.¹¹ Det grundläggande nackdelen med Lijpharts teori är att den fungerar endast på kort sikt och nästan alltid rasar på lång sikt. Det grundläggande nackdelen med Lijpharts teori är att den fungerar endast på kort sikt och nästan alltid rasar på lång sikt. Detta på grund av att dess grund är statisk som i

⁹ Horowitz 2002, s21

¹⁰ Horowitz 2002, s20

¹¹ Horowitz 2002, s22

sin tur gör att demografiska, ekonomiska samt sociala och många andra faktorer inte klarar av förändringar.

2.3 Etnicitet och etniska grupper

Etnicitet är ett välkänt och vanligt begrepp både i vetenskapliga och vardagliga sammanhang. Bosniens konflikter och problem för utveckling har av många tolkats som en konsekvens av den etniska sammansättningen och sekelgamla missämjor. USA:s före detta president, Bill Clinton har talat om något som kallas "Ancient Hatred (AH) gammalt hat", som var orsaken till Jugoslaviens sönderfall. Förespråkare av Ancient hatred teori betraktar etniskt medlemskap, lojalitet och skillnader som ursprungliga. Därmed finns stora risker för destruktiva konflikter i samband med etnisk blandning. Teorin utgår ifrån att etniska identiteter och gruppmedlemskap är grundläggande, skarpt avgränsade, motståndskraftiga mot förändringar samt framträdande i alla institutioner och verksamheter. Etniska grupper motstår integrering trots utbildning, sekularisering och modernisering. Etniska relationer belastas med kollektiva myter, rädsla och fientliga känslor. Inbäddade i kultur deras historia belyser tidigare konflikter och hot från andra grupper. Även under perioder av fredligt samarbete, incidenter kan gnista fientligheterna att eskalera snabbt destruktiva konflikter. Ancient Hatred är pessimistisk om etniska relationer och om upprättande av en varaktig fred. Endast separation kommer att säkerställa en varaktig etniska fred. Blandning av etniska grupper i samma område uppmanar förnyade våldsamma konflikter.¹²

Denna bristfälliga bedömningen om Bosnien och Hercegovinas situation, som sympatiserades av Europa och omvärlden blev den allmänt accepterade tolkning samt grund till den lösning som framställdes därefter, nämligen en sorts separation av folken. Detta då det ansågs omöjligt att överbrygga det etniska misstroendet. Men faktum är att de flesta historiker och bosniska experter förkastar sekelgammalt etnisk hat mellan folkgrupperna. Den brittiska historiker och författare till boken Bosnia a Short History, Noel Malcolm hävdar

¹² Gilley, B. 2004

att bristande förståelse och felaktiga historiska slutsatser av Bosnien konflikten har bidragit till skapelse av en ostadig framtid för BiH.¹³

Förespråkare av teorin Manipulativa eliter (ME) ser på etniska identiteter som sociala konstruktioner där en elit vill skapa en "vi" och "de" känsla. Eftersom etniska eliter är hungriga efter makt använder de sig utav hatpropaganda och manipulering för att skapa konflikter mellan de olika grupperna. Förespråkarna menar att etnicitet är skapat av eliter i syfte att framkalla motsättningar och fientlighet mellan grupper. Konflikter som uppstår till följd av detta har ofta inget större syfte än att stärka den egna etniska gruppens status eller maktposition. När den interna konflikthantering inte fungerar, bör externa stater ingripa för att stoppa den manipulativa eliten i tidiga skeden av konflikten för att stoppa en etnisk kris. Sedan har vi Identity Politics (IP) som också fokuserar på idén om etnicitet som konstruktion men som inte skapas medvetet av aktörer utan växer fram under en längre tidsperiod. Teorin anser att etnicitet är djupt inbäddad i folkkultur genom etniska myter, symboler och stereotyper. Dessa aktiveras i form av aggressivitet vid uppkomsten av etniska konflikter. Konflikthantering består av gemensamma identiteter och symboler, och de politiska institutionerna som ordnar intresse och delningar som spänner över etniska gränser.¹⁴

3 Daytonavtalet

I detta kapitel ska vi närmare se på Daytonavtalet och studera hur det implementerats. Utöver det behandlas även planläggningen av konstitutionen om bland annat makt konstruktionen som Bosnien och Hercegovinas styre är grundad på. Här belyses även valprocessen och den politiska utvecklingen sedan de första valen efter kriget. Dessutom ska vi titta på hur den allmänna utvecklingen artat sig sedan dess och vilken problematik landet nu står inför.

¹³ Malcom, Noel, 1996

¹⁴ Oberschall, 2007

3.1 Daytonavtalet och dess utformning

Daytonavtalet är ett fredsavtal mellan Bosnien och Hercegovina, Serbien och Kroatien som avslutade det fyraåriga Bosnienkriget. USA tillsammans med Bosniens nationalistiska elit Slobodan Milosevic, Franjo Tudjman och Alija Izetbegovic förhandlade fram avtalet i Dayton i november 1995. Syftet med förhandlingarna var framförallt att få ett slut på konflikten och forma en stabil multietnisk och demokratiskt bosnisk stat. För att uppnå det första målet var det viktigaste steget att de stridande parterna skulle avväpnas. En multinationell militär styrka fick i uppgift att övervaka parterna.¹⁵ Det andra målet med avtalet skulle uppnås framförallt genom ny konstitution och fria val. På grund av otydligheten om hur de olika etniska grupperna skulle uppfylla målen i avtalet bestämdes att en tredje part, nämligen olika internationella organisationer som OSSE och OHR (den höga Representanten) skulle få autonom beslutanderätt för att kunna uppnå de civila delarna i avtalet. I Bosnien reglerar Dayton överenskommelsen OSSE:s uppdrag. Där det är uppdelat i flera kategorier som till exempel mänskliga rättigheter, offentlig administration, utbildning samt demokratisering. Den Höge Representanten skulle övervaka att alla parter följer Daytonavtalet samt även ha vetorätt gentemot alla politiska beslut fattade av inhemska politiker. Bosnien och Hercegovina blev på så sätt ett protektorat.¹⁶

Daytonavtalet består av 11 annex som bestämmer freds- och demokratiserings implementeringen. Annex 1 behandlar själva fredsimplementeringen medan resten behandlar de civila delarna, som statens nya konstitution, mänskliga rättigheter, återvändandet av flyktingar, skyddande av nationalmonument, upprättandet och utvecklandet av infrastrukturen samt lag och ordning i landet. Övervägande delen av avtalets annex handlar alltså om demokratiseringen av Bosnien.¹⁷

¹⁵ Cousens & Cater 2001, s 33ff

¹⁶ Annex 4, 1995 III 1

¹⁷ Chandler, 2000 s 43 ff

3.2 Maktkonstruktion

Maktstrukturen i Daytonavtalet är konstruerad efter det etniska systemet som fanns i f.d. Jugoslavien som ämnade till att inte göra någon av de tre folkgrupperna för mäktig i förhållande till de andra.¹⁸ De tre största etniska grupperna som lever i Bosnien är bosniaker (muslimer), serber och kroater där bosniaker utgör den största folkgruppen. Den näst största folkgruppen utgör serberna och därefter kommer kroaterna. Genom Daytonavtalet blev Bosnien och Hercegovina en stat som består av två entiteter: Serbiska Republiken (RS) med 49 % av territoriet som är serbdominerad och Federationen Bosnien och Hercegovina (FBiH) med 51 % av territoriet som dominerades av kroater och bosniaker. Brckodistriktet vid gränsen mot Kroatien är ett undantag med egen förvaltning, direkt underställd de centrala myndigheterna.¹⁹

En av de betydande tvistefrågorna vid Dayton förhandlingar har varit hur stor samverkan som skulle förekomma mellan Federationen och Serbiska Republiken. Kroaterna och främst muslimerna ville ha gemensamma statsfunktioner i så stor utsträckning som möjligt. Bosnienserberna däremot ville att Serbiska Republiken skulle vara självständig. Överenskommelsen blev ett antal gemensamma institutioner, i övrigt skulle Federationen och Serbiska Republiken i stort sett fungera självständigt. Entiteterna åtnjuter alltså långtgående självstyre, även om bestämda åtaganden finns har de ett stort utrymme för eget handlande.²⁰

Denna indelning gjorde att maktstrukturen i landet blev mycket komplex där man har fördelning av makten i två olika delar, inom entiteterna samt på statsnivå. De institutioner som kom att falla under gemensamt styre (federala regeringen) var utrikespolitiken, internationell handelspolitik, tullar, penningpolitik, kommunikation, transport, invandringspolitik och upprätthållandet av lag och ordning inom landet. Styret kom att utgå från internationella representanter och den europeiska höga representanten. Entiteterna i

¹⁸ Sandberg & Windmar 1998:11f

¹⁹ Sandberg & Windmar 1998

²⁰ Chandler, 2000 s 44ff

sin tur ska assistera den federala regeringen med att leva upp till internationella åtaganden och uppfylla kraven enligt Daytonavtalet.²¹

Federationen och Serbiska Republiken har separerad militärmakt, polisväsende och skatterätter. I följd av detta är Bosniens gemensamma statsmakt väldigt svag med begränsad maktbefogenhet. Statsmakten är beroende av entiteterna för att få intäkter då de själva inte har tillgång till det. Detta har lett till att samarbete över de etniska gränserna förslappats.

Vidare så består landets komplexa statskick av fjorton regeringar, samt lika många lagstiftande församlingar och ca 200 förvaltningsgrenar på olika nivåer. Den nationella makten delas mellan presidentrådet och regeringen. I Bosnien genomförs politiska beslut genom ett gemensamt presidentråd som sedan väljer ut en premiärminister som i sin tur har ett gemensamt ministerråd under sig. Presidentrådet består av en bosniak, en bosnienserb och en bosnienkroat. Mandatperioden är fyra år och ordföranden på presidentposten skiftar efter åtta månader. De ska sedan bytas av som ordföranden för presidentrådet enligt konstitutionen. Presidentskapet roterar alltså mellan de tre folkslagen och dess ansvarsområde vilar mestadels på internationella relationer och utrikesfrågor.²²

Maktstrukturen är konstruerad på så sätt att beslut inte ska kunna fattas mot en folkgrupps vilja i frågor som folkgruppen anser vara mycket betydelsefulla. För de flesta beslut i presidentrådet krävs enighet, men när detta inte går att uppnå kan beslut tas av två medlemmar medan den tredje kan istället lägga in ett veto mot beslutet. Detta är ett sätt för medlemmarna i presidentrådet att skydda det egna folkets intresse. Detta kan följaktligen leda till att en befolkningsgrupp med stöd av konstitutionen blockerar arbetet i de gemensamma institutionerna.²³ Den komplexa etniska blandningen gör att man lätt når ett politisk dödläge i frågor som är känsliga för de olika folkgrupperna. Etnicitet som grund för politisk identitet stärks alltså ytterligare i presidentämbetet som utgörs av tre medlemmar från respektive etnisk grupp. På så sätt stärker den bosniska konstitution de etniska

²¹ Chandler, 2000

²² Sandberg & Windmar 1998, s13

²³ Sandberg & Windmar 1998, s13)

skillnader i de politiska institutionerna och skapar mer oenighet än samhörighet vilket gjort att den politiska utvecklingen i landet går långsamt. (Ibid)

De centrala gemensamma institutioner som utvecklades genom Daytonavtalet försvagas dessutom av bosnienserberna då de kämpar för en serbisk brytning med federationen. Det finns konkurrerande idéer om staten i och med att serberna har en drömsyn om ett Storserbien genom att förena SR med Serbien medan kroaterna strävar åt en Storkroatien. Bosnien muslimerna å sin sida avgränsar staten till det territorium de hade som republik under den Jugoslaviska federationen.²⁴

Landets huvudstad Sarajevo som innan kriget var metaforen för multietnicitet är för närvarande till största delen bebodd av bosniska muslimer. Olika undersökningar noterar att andelen icke-serber i Serbiska Republiken har minskat från 46 % till 3 % och andelen serber i Kroatisk-muslimska federationen har fallit till mindre än 3 %. Man har alltså misslyckats med att skapa ett multietniskt samhälle. Ett av de mest grundläggande skälen till detta är att Daytonavtalet och det utländska samfundet misslyckats med att ena folket. Det har blivit svårare att skapa en multietnisk stat eftersom parterna har blivit mer medvetna om skillnaderna dem emellan.²⁵

Även flyktingar vägrar att återvända till sina hem eftersom man inte lyckats sätta krigsförbrytare och andra kriminella från kriget bakom lås. Man har inte heller lyckats med att åstadkomma representativa och multietniska institutioner, därmed möter flyktingar ofta motstånd när de skall återvända till sina hem som övervakas av nationalisterna.²⁶ Decentralisering och uppdelning av den bosniska staten på basis av etnicitet har belönat krigsförbrytelser och etnisk rensning samt försvårat återvändandet för flyktingar. Det är framförallt de serbiska politiska ledare som manipulerar återvändande processen för att kunna bibehålla sin makt över delar av territoriet. I ett efterkrigssamhälle är det väldigt

²⁴ Robinson & Pobric, 2005, s 238

²⁵ Robinson & Pobric, 2005, s 241

²⁶ Hawk, 2002, s71

viktigt att man som stat med sina institutioner lyckas skapa ett förtroende hos folk för att kunna se en stabil utveckling i landet.²⁷

3.3 Valsystem och den politiska utvecklingen

Daytonavtalet och den internationella administrationen må ha lyckats med att hejda skjutandet men däremot misslyckats med att skapa en stabil demokratisk stat.²⁸ Under de senaste åren har det varit svårt för de olika parterna att komma överens om reformer på grund av statens uppbyggnad. Ingen eller väldigt liten samarbete mellan de olika folkgrupperna finns och politisk spänning är alltid närvarande i landet. Det bosniska folket har deltagit i demokratiska val av representanter men aldrig fått möjligheten att genom demokratiska val acceptera eller förkasta konstitutionen. De internationella aktörerna tänkte skapa en demokratisk ordning som inte bygger på de bosniska medborgarnas medbestämmande. Detta har upprört många medborgare som sett det som en provokativ inblandning utifrån.²⁹

Den internationella administrationen har misslyckats med sina försök att sätta nationalister ur spel eftersom de största politiska partierna är fortfarande fjorton år efter kriget, nationalistiskt orienterade. Då de politiska mandaten befäster den etniska splittringen har partipolitiken blivit en plattform för nationalism. Partipolitiken domineras både nationellt och lokalt av nationalistiska partier, som företräder den egna gruppen. De tre dominerande nationalistiska partierna är bosniakiska intressepartiet Partiet för demokratisk handling (SDA), dess serbiska motsvarighet är Serbiska demokratiska partiet (SDS) och det kroatiska partiet heter Kroatiska demokratiska unionen (HDZ). Då de nationalistiska partierna lever på den etniska splittringen, har dessa ett gemensamt intresse av att upprätthålla konflikten och därmed förhindra en multietnisk utveckling av politiken. Det finns också ett fåtal multietniska partier som försöker locka medlemmar från flera grupper. Socialdemokratiska

²⁷ Hawk, 2002, s72

²⁸ Chandler, 2000, s160

²⁹ Chandler, 2000, s161

partiet (SDP) är en ut av dessa, även om majoriteten är bosnier. De hade till och med lyckats bilda en regering men fick problem med intern splittring. De nationalistiska partierna utnyttjade detta till sin egen fördel, och återtog den politiska dominansen i valet 2002.³⁰ Konflikten mellan reformanhängare och nationalisterna sätter fortfarande sin prägel på samhället i Bosnien och Hercegovina. Valet som hölls i september 1996 blev ett bakslag för det internationella samfundet i landet då valprocessen stärkte de nationalistiska partiernas ställning och folk öppet var emot samarbete.³¹

De internationella representanterna och de valansvariga på OSCE insåg att det existerande systemet var tvunget att reformeras för att reducera de nationalistiska partiernas auktoritet. Efter en två år lång debatt accepterades slutligen en ny valkommissions förslag i det bosniska parlamentet. År 2000 kom reglerna för valdeltagande att skärpas ytterligare utav OHR som fick avsätta företrädare för de nationalistiska partierna. Motiveringen till detta var att dessa representanter praktiskt taget endast motarbetat implementeringen av Daytonavtalet. De flesta politiska reformer har genomförts av OHR till följd av att statsmaktens olika delar inte har kunnat samarbeta. OHR har de senaste åren infört hundratals politiska reformer till följd av de etniska gruppernas ovilja till samarbete. Trots förändringarna och omvärldens försök att stödja mer moderata krafter vann landets nationalistiska partier åter igen. Detta då den mer moderata regeringskoalitionen utpekades som korrumpad med misslyckade reformer. De nationalistiska partierna har på alla nivåer kämpat för att styra tillsammans istället för att samarbeta över de etniska gränserna för folkets bästa. Istället för att föra landet framåt ledde alla val till bekräftandet av de nationalistiska partierna. Eftersom den etniska splittringen kvarstår i landet styrs det politiska livet i Bosnien fortfarande mer av etnicitet och nationalism än folkets allmänna bästa.³²

³⁰ Landguiden, 2007

³¹ Sandberg & Windmar 1998

³² Freedom House

3.4 Den ekonomiska problematiken

Daytonavtalet stadgade även andra områden såsom landets ekonomi. Detta var svårt att implementera eftersom hela avtalet tillämpades uppifrån och hade ingen grund i det bosniska samhället. I avtalet var bestämt hur de olika folkgrupperna skulle bemötas och hur de skulle skiljas åt för att undvika framtida konflikter. Utifrån maktfördelningsmodell skulle grupperna enas om makt och inflytande vilket ledde till att myndigheterna splittrades. Detta gav stort utrymme för möjligheter till korruption och manipulation av systemet.³³ Staten har fått mindre inflytande över ekonomin och fler av de fattiga måste förlita sig på skuggekonomin som att arbeta svart och illegalt för att överleva på grund av att landet liberaliserades. Man har satsat väldigt lite på områden som skapar arbetstillfällen inom den formella sfären, vilket gett skuggekonomin större potential att växa. Trots att det finns goda möjligheter för tillväxt och arbetstillfällen inom industrin har man inte satsat inom detta område.³⁴

Arbetslösheten i landet är mycket hög och majoriteten av befolkningen lever i fattigdom och utan något socialt skyddsnät. Eftersom staten saknar skatteintäkter på grund av den höga arbetslösheten är landet beroende av utländskt bistånd och bristen av socialskyddsnät minskar förtroendet för institutionerna. I ett land där många fortfarande saknar fundamentala förnödenheter är det svårt att mobilisera medborgarna. Det viktigaste blir sin egen överlevnad. De flesta väljer att inte betala skatter då mycket hamnar i fel händer och staten blir på så vis försvagad. Korruptionen är stor i den politiska sfären i landet och så länge nationella politiker gynnas av korruptionen kommer man inte göra något åt problemet.³⁵ Förtroendet för den internationella administrationen i Bosnien är även mycket svag då rättssystemet och polisen i landet är fortfarande korrumpert trots den stora internationella närvaron på plats.

³³ Pugh & Divjak 2008 s.375

³⁴ Pugh & Divjak 2008

³⁵ Rothstein s11 ff

3.5 Olika teorier kring utveckling och förändring i Bosnien

Francis Fukuyama i sin artikel "Stateness First" studerar Bosnien och hävdar att ju mer utländska krafter upprätthåller en suverän stats institutioner desto mer kommer den utländska inblandningen att försvaga förmågan hos landets egna politiska aktörer att bygga en fungerande stat. Detta i sin tur leder till att institutionernas legitimitet försvagas då landets politiska aktörer saknar förankring hos landets egen befolkning.³⁶

Fukuyama hävdar vidare att i s.k. failed states, som exempelvis Bosnien är det mycket svårt att fatta avgörande beslut om landets framtid utan utländsk hjälp som en följd av medborgarnas bristande erfarenhet. Han betonar den inhemska befolkningens förmåga att främst se till sina egna intressen och inte landets. Fukuyama anser dock att de utländska krafter saknar kunskaper och djupare information om förhållande inom landet och måste därför stegvis ge upp sin övervakning och kontroll för att de inhemska politiker skall få en möjlighet att utveckla ett utifrån dem fungerande styre. Han anser att när man lägger över makten på inhemska politiker utvidgas deras legitimitet hos befolkningen samt möjligheten till att bygga livskraftiga institutioner ökar.³⁷

Fukuyama tar upp även problemet med införandet av liberal demokrati i ett för tidigt stadiet då det finns risk att råka ut för "premature democratization-dilemmat". Det var vad hände i Bosnien där valen förstärkte de tidigare stridande parternas intressen och ytterligare stärkte de nationalistiska skiljeländerna. Enligt Fukuyama måste vissa villkor uppfyllas innan det kan bli tal om att organisera val. Etablering av gemensamma regler och normer i landet med stabila institutioner och legitimt styre som bygger på människors lika värde är de första stegen, vilket man misslyckades med i Bosnien. Han menar att demokratiserings processen blev förhastad då valen hölls innan situationen stabiliserats och gemensamma normer etablerats i landet. Denna process är inget som kan genomföras hastigt och det internationella samfundet i Bosnien måste förstå att man inte kan bygga en

³⁶ Fukuyama 2005, s.85

³⁷ Fukuyama 2005, s.85

fungerande stat inom sådana tidsramar. Detta ledde till att valen i Bosnien således hade sämsta möjliga förutsättningar för framgång eftersom de genomfördes innan en stat med dess fungerande funktioner etablerats.³⁸

För att skapa en framtid för Bosnien hänvisar Fukuyama till artikel "The Helsinki Moment in Southeastern Europe" av Marcus Cox och Gerald Knaus som skriver om den överraskande process som bidragit till de östeuropeiska EU-kandidaternas utveckling. Författarna hävdar i artikeln att det finns tre olika modeller som används vid liknande förhållande av statsbyggande under utländsk intervention.³⁹

Den första modellen kallas för authoritarian state-building och är anpassad i Bosnien. Modellen anses utforma institutionell utveckling genom att bilda en stat utifrån internationella strukturer. Detta då de inhemska politiska krafterna anses odemokratiska, opålitliga och oförmögna att själva föra sitt land framåt. Traditional capacity-building är den andra modellen och är den metod vi ser i stater världen över som har en kombination av bistånd samt ekonomisk och politisk rådgivning i form av både IGO:s och NGO:s. Även detta finns i Bosnien till en viss del med den skillnaden att staten har inte det yttersta ansvaret utan de utländska aktörer.⁴⁰

Memberstate building är den tredje och sista modellen och som av Cox och Knaus presenteras som en eventuell lösning på Bosniens problem. Denna modell utgår utifrån EU:s utvidgningspolitik och har haft betydande framgång angående utveckling och demokratisering i många av de forna östländerna. Staterna får något att själva kämpa för och sträva efter, då det finns tydliga mål som länderna måste uppnå för att kunna åstadkomma medlemskap. Det är upp till dem själva att implementera de förändringar som är så viktiga för att landet ska kunna få vara med i EU. I memberstate-länderna innehar staterna själva det yttersta ansvaret för att uppnå det avsedda målet medan i Bosnien

³⁸ Fukuyama 2005, s.88

³⁹ Fukuyama 2005, s.88

⁴⁰ Fukuyama 2005, s.88

kan den höga representanten upphäva alla beslut fattade av inhemska politiska krafter då det är denne som har den sista rösten och den högsta politiska makten.⁴¹

4 Avslutande diskussion

Utifrån ovanstående fakta kan man dra slutsatsen att politiken i Bosnien delas av bosniska makthavare och det internationella samfundet där den Höge representanten (OHR) är en betydande politisk maktfaktor. Daytonavtalet har varit det internationella samfundets strategi för att vägleda den bosniska eliten till ett stabilt demokratiskt styre. Syftet var att lyfta fram mångfalden i Bosnien med hjälp av en ny konstitution istället för de etniska olikheterna. Det har dock visat sig vara mycket svårt vilket inneburit omfattande negativa konsekvenser.

Landets konstitution är inrättat helt efter kriterierna om Lijpharts consociational democracy vilket dock inte fungerat enligt de externa aktörernas förväntningar. Politiken vilar på tankar kring maktindelningen och gruppautonomi i enlighet med consociational democracy. Det främsta motivet till applicering av maktindelningen har varit att eliterna inom de etniska grupperna skall försvara olika förslag inför sina respektive folkgrupper. Man har tillämpat federalism, "grand coalition", ömsesidigt veto och självbestämmande i fråga om interna angelägenheter som lösningsförslag vid de etniska konflikterna. Enligt Lijphart så fungerar det ömsesidiga vetot som ett extra skydd för minoritetsgrupperna som förebygger radikala lagförslag. När man applicerade det ömsesidiga vetot i Bosnien tänkte man att detta skulle leda till moderation och att grupperna skulle tvingas ta hänsyn till varandras intressen på grund av faran att lagförslaget ska mötas av veto. Olyckligtvis kan vi se att denna metod medfört enbart politiska lösningar i landet som på lång sikt har lett till att politiska utvecklingen i landet har i princip avstannat.

⁴¹ Cox & Knaus s.48

Federalismen i landet har utvecklat en territoriell klyfta mellan de etniska grupperna. Eftersom det är inte lätt att avgränsa områden där de etniska grupperna bor så går det inte heller att införa federalismen enligt Horowitz. De etniska grupperna har inom det egna området möjlighet till självbestämmandet då vetorätten, federalismen samt den svaga centralstaten ger dem detta. Allt detta har bidragit till ännu mer segregering och nationalism vilket visat sig vara ett hot mot en långsiktig lösning av konflikten.

Daytonavtalet som införde entiteternas omfattande autonomi i Bosnien har bidragit till att medborgarna känner mindre gemenskap med nationen och mer med sin entitet vilket stämmer väl överens med Horowitz teori. Det som gör Bosnien till en sådan decentraliserad stat är att själva konstitutionen konstaterar att staten består av två entiteter, nämligen Federationen Bosnien och Hercegovina (FBiH) och Serbiska Republiken (RS). Landet har alltså en decentraliserad statsbildning uppdelad på entiteter med statsliknande suveränitet. Horowitz konstaterar att uppdelningen i entiteter leder till ännu fler skiljemurar mellan folkgrupperna vilka så småningom fördjupas och försämras. Detta kan fastställas utifrån de etniskt baserade partierna i Bosnien som fortfarande kammar hem majoriteten av rösterna vid val. Anledningen till detta är samma som innan kriget, fiendebilderna finns fortfarande där och har förstärkts av den etniska rensningen och indelningen av landet. Det faktum att de flesta historiker och Bosnien experter förkastar sekelgammalt etnisk hat mellan folkgrupperna är berättigad i och med att bristande förståelse och felaktiga historiska slutsatser av Bosnien konflikten har bidragit till skapelse av en ostadig framtid för BiH. Detta kan fastställas utifrån den tillämpade Ancient Hatred teori som blev grund till separation av folken i Bosnien för att man ansåg att endast separation kommer att säkerställa en fredligt samarbete och landets utveckling.

Att man misslyckats med att skapa legitimitet för institutionerna kan förklaras även av det faktum att många har helt olika uppfattningar om vad staten bör vara till för. I Bosnien fallet illustreras det bäst av det faktum att bosnienkroaterna och bosnienserberna underminerar

de centrala institutionerna eftersom deras mål är att säkra en förening med respektive nation, Kroatien och Serbien. Detta är ännu en nackdel med Lijpharts consociational democracy som enligt Horowitz ses som en ohållbar modell eftersom autonomi lätt kan leda till utbrytning, vilket förespråkas av både bosnienserberna och bosnienkroaterna. De två entiteterna inom landet sköter sina ärenden utan att ta hänsyn till helheten vilket medförde splittring av landet som på sikt hotar landets utveckling. En annan faktum som är viktigt att notera är att avgränsningen av områdena i Bosnien skedde helt efter etniska rensningar. Detta har medfört ett hot mot stabiliteten i landet eftersom själva uppgörelsen kan uppmuntra parterna mot vidare etniska rensningar i framtiden.

Eftersom alla etniska grupper ska vara representerade och styra tillsammans enligt consociational democracy finns ingen möjlighet för en opposition att växa fram menar Horowitz. Detta stämmer i fallet Bosnien då situationen har inte givit väljarna något annat alternativ än den kandidat som representerar den egna folkgruppen. Koalitioner mellan partier från olika etniska grupper kan vara svåra att åstadkomma på grund av att röstsystemet, där bosniaker, kroater och serber i princip har separat röstning. BiH:s regering bildas av representanter från de tre bestämmande folken och för detta krävs koalitioner över gruppgränserna. Det som händer i Bosnien är att de nationalistiska partierna oftast bestämmer att samarbeta om regeringsmakten vilket leder till utdragna reformer. Svårigheterna uppstår då väljarna ser sig tvungna att rösta fram sitt eget nationalistiska parti i stället för att välja ett multietniskt parti. För att ett politiskt system ska sträva mot ett mångkulturellt samhälle krävs det partier som inte bygger sina program på etnisk tillhörighet.

Fukuyama tar upp problemet med införandet av liberal demokrati i ett för tidigt stadiet då det finns risk att råka ut för "premature democratization-dilemmat". Det var vad som hände i Bosnien där valen förstärkte de tidigare stridande parternas intressen och ytterligare stärkte de nationalistiska skiljeländerna. De reforminriktade och demokratiska krafterna inom landet inte gavs tid nog att nå ut med och befästa sin politik vilket ledde till att konsekvenserna blev djupgående och återfinns än idag. Under årens lopp har de olika höga

representanterna med hjälp av authoritarian state building försökt eliminera nationalistiska rörelser genom att avskeda folkvalda politiker och förbjuda kandidaturer vid val. Detta har medfört att de beskaffade institutioner åtnjuter inte någon legitimitet hos medborgarna eftersom dessa upprätthålls av utländska krafter istället för av bosniska medborgare. Trots folkets framröstade politiker styrs landet vidare av de internationella representanterna. Fukuyama föreslår därför att man lägger över makten på inhemska politiker eftersom deras legitimitet utvidgas hos befolkningen samt möjligheten till att bygga livskraftiga institutioner ökar.

Det som saknas i BiH är viljan till samarbete mellan eliterna som även berättigar Horowitzs tankegång att i consociational democracy finns överdriven tro på att eliter ska vilja samarbeta vilket han anser vara helt orealistisk och sällan sker i praktiken. Detta i och med att de politiska eliter inte är villiga att få den politiska statsstrukturen att fungera då de motarbetar den demokratiska processen genom exempelvis reformarbetet som ständigt obstrueras på grund av att de politiska ledarna är ovilliga att samarbeta över de etniska gränserna. Reformen för demokratisk förändring har oftast införts av OSCE och OHR på grund av motviljan till samarbete över de etniska gränserna. De politiska eliter arbetar mer för enskilda etniska grupp intressen istället för hela folkets allmänna bästa, i likhet med teorin om Manipulativa Eliter. Detta eftersom etniska eliter i Bosnien strävar efter makt genom att skapa etniska konflikter med hjälp av politisk manipulering av etniska skillnader.

Utifrån ovanstående resonemang kan lätt konstateras att Daytonavtalet skapat fred men däremot ingen fungerande samarbete mellan de etniska grupperna och således ingen multietniskt demokratisk stat. Man kan se Daytonavtalet som det primära hindret för ett multietniskt samhälle då den legitimerat bildandet av Serbiska Republiken som har uppstått under krigets gång genom den etniska rensningen. Frågan är vilka åtgärder som kan göras för att föra Bosniens politiska utveckling framåt. Författarna Cox och Knaus förespråkar Memberstate building modellen för ett bosniskt EU medlemskap. Det är upp till staten själv att implementera de förändringar som är så viktiga för att landet ska kunna få vara med i EU. Men är detta ens möjligt med tanke på de nationalistiska strömningar i Bosnien som inte

vill samarbeta vilket är ett grundkrav för att kunna föra landet mot ett EU medlemskap. Memberstate building är klart en av de mest framstående insatserna för att utveckla landet och dess institutioner, dock har Bosnien en bit kvar på vägen till att uppnå de mål som krävs att kunna skapa sig en framtid inom EU. Först och främst att släppa fram moderata och reforminriktade krafter inom landet och hitta ett alternativ till det nuvarande styret. I annat fall kommer de nationalistiska krafterna att få fortsatt utrymme vilket förlänger det nuvarande dödläget och förhalar utvecklingen där konflikterna och motvilja till samarbete utökas ytterligare.

5 Slutsatser

Daytonavtalet stoppade kriget dock så är läget fortfarande instabilt mellan de etniska grupperna i Bosnien. Utifrån resonemanget ovan är det uppenbart att alla parter förlorar på den befintliga politiken. Daytonavtalet och dess utformning har medfört till att Bosniens utveckling har i princip avstannat och konsekvenserna är omfattande i och med de nationalistiska partiernas styre. Den långsamma förändringen som sker är påtvingad utifrån de utländska representanterna i landet. Även medborgarnas förtroende för de statliga funktionerna har ingen eller liten utveckling. Det problematiska med Daytonavtalet är att den cementerade och försämrade den etniska delningen som i sin tur gynnade nationalismen i ganska stor utsträckning. De nationalistiska partierna segrar fortfarande vid val och har snarare förstärkts av indelningen av landet. Ancient Hatred teori tillämpades i landet eftersom man förväntade sig destruktiva konflikter i samband med etnisk blandning. Trots omvärldens försök att stödja mer moderata krafter har de misslyckats med att reformera och utveckla Bosnien. Framväxten av politiska partier hindras ytterligare av en politisk miljö där politiska initiativ vanligen kommer från den internationella samfundet. Det

reducerar möjligheterna för att en ny inhemsk politik skall kunna utvecklas. Att alla etniska grupper har vetorätt i parlamentet skapar dessutom en trög och ineffektiv politik. Den grundläggande nackdelen med Lijpharts consociational democracy i Bosnien fallet, vilket stämmer överens med Horowitz tankar är att den fungerar endast på kort sikt. Detta i och med att consociational democracy i landet medfört till att de demografiska, ekonomiska och sociala faktorer inte lyckats hantera förändringar på lång sikt. Därmed, bör Lijpharts modell anses vara mer som en övergångslösning som gör att konflikten upphör.

Utvecklingen mot demokrati i Bosnien går således mycket långsamt. Att bara fortsätta som nu med Bosnien som odemokratiskt styrda protektorat är både kostsamt och destruktivt. Det må inte vara sannolikt att någon krig återuppstår men Bosnien är fortfarande långt ifrån en stabil stat och demokratiseringen tar tid. Under de fjorton år som demokratiseringsarbetet har pågått har förbättringar gjorts men det kommer troligen att dröja ytterligare år innan en stabil demokrati kan sägas vara fullt utvecklad. Att arbeta för ett medlemskap i EU är ett medel för att kunna föra Bosnien ur det nuvarande dödläget för att bli en fullvärdig suverän stat istället för att vara ett internationellt protektorat. Först och främst bör man arbeta med att befästa fredsprocessen och förbättra samarbete mellan Federationen och Serbiska Republiken, framförallt genom förstärkning av de statliga institutionerna. Vidare bör man arbeta för en bättre integration mellan de etniska grupperna och mänskliga rättigheter så att flyktingar kan återvända till sina gamla hem, och sist men inte minst lägga grunden för en ekonomisk utveckling och tillväxt.

Referensförteckning

Böcker

Arend Lijphart. 1977. *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*, New Haven, CT: Yale University Press

Cousens, Elisabeth M. & Cater, K. Charles (2001). *Toward peace in Bosnia. Implementing the Dayton Accords*. London: Boulder

Chandler, Richard. 2000. (Andra upplagan). *Bosnia – Faking democracy after Dayton*. London, England: Pluto Press

Divjak, Boris, Pugh, Michael, 2008. "The Political Economy of Corruption in Bosnia and Herzegovina", *International Peacekeeping*, vol. 15, no 3.

Hawk, Kathleen H., 2002. *Constitution the Stable State.: Goals for Intervention and Peacebuilding*. Westport: Greenwood Publishing Group.

Horowitz, Donald L. 1985. *Ethnic Groups in Conflict*. Berkeley; Los Angeles: University of California Press.

Horowitz, Donald, L. 2002. "Constitutional Design: Proposals versus Processes", i *The Architecture of democracy: Constitutional Design, Conflict Management, and Democracy*. Andrew Reynolds ed. Oxford: Oxford University press.

Malcom, Noel, 1996. *Bosnia: A Short History*. London: Paperac.

Sandberg, Mats & Windmar, Erik., 1998. *Bosnien tre år efter Dayton*. Stockholm: Utrikespolitiska institutionen.

Artiklar

Arend Lijphart. 2004. *Constitutional design for divided societies*. *Journal of Democracy* 15(2), pp. 96-109, p. 97

Cox, Marcus och Knaus, Gerald, "The Helsinki moment" in Southeastern Europe", Journal of Democracy, 2005: Volym 16, Nr 1

Fukuyama, Francis, "Stateness First", Journal of Democracy, 2005: Volym 16, Nr 1

Gilley, Bruce, 2004. "Against the concept of ethnic conflict" I Third World Quarterly. Vol. 25, No.6.

Oberschall, Anthony (2007) Conflict and Peace Building in Divided Societies. Response to ethnic violence. London and New York: Routledge.

Robinson, Guy M. & Pobric, Alma, 2006. Nationalism and Identity in Post – Dayton Accords: Bosnia – Herzegovina, Vol. 97, No 3

Rothstein, Bo. 2003. Sociala fällor och tillitens problem. Stockholm: SNS förlag

Internetkällor:

<http://www.ordfront.se/>

www.freedomhouse.org

Övrigt:

Annex 4: Constitution of Bosnia and Hercegovina. 1995

Sommelius Sören, Helsingborgs Dagblad 5 april 2005 Kultur.

(<http://hd.se/kultur/2005/04/05/dayton-skapade-en-monsterstat/>)